

Lipcówka

Siatkowe derki jako ochrona
konia przed owadami

czyli swędzący sezonowy problem u koni

tekst i zdjęcia: dr Natalia Siwińska, Katedra Chorób Wewnętrznych
z Kliniką Koni, Psów i Kotów, Wydział Medycyny
Weterynaryjnej, UP we Wrocławiu

Lipcówka to potoczna nazwa jednej z najczęściej występujących i najbardziej kłopotliwych sezonowych alergii skórnych u koni. Jej wynikiem jest nadwrażliwość na ukąszenia owadów, zwłaszcza muchówek, których ślina wywołuje reakcję alergiczną w postaci zmian skórnych i silnego świądu. Ocenia się, że w Polsce na lipcówkę choruje ok. 5% populacji koni, jednak liczba ta corocznie wzrasta.

Lipcówka znana jest pod wieloma różnymi nazwami. Fachowo nazywana jest nadwrażliwością na ukąszenia owadów (ang. *insect bite hypersensitivity* – IBH). W różnych źródłach wzmianki o tej chorobie można znaleźć pod hasłami: sezonowe alergiczne zapalenie skóry, wyprysk letni, egzema letnia lub po angielsku: *summer sore*, *summer eczema*, *sweet itch*, *summer dermatitis*.

Tak jak wspomniano powyżej, lipcówka jest sezonowo występującym alergicznym zapaleniem skóry, które jest

wynikiem silnej reakcji miejscowej na ukąszenia owadów. Sezonowość jej występowania zależna jest od pór roku i aktywności owadów żerujących na koniach. W Polsce objawy kliniczne związane z lipcówką obserwuje się w okresie wiosny i lata, zatem znikają one wraz ze zniknięciem owadów w okresie jesieni i zimy. Czynnikiem uczulającym w lipcówce są białka (alergeny) występujące w ślinie krwiopijnych muchówek z rodzaju *Culicoides* spp. W Polsce występuje ok. 40 gatunków tych owadów. Nadwrażliwe konie wykazują również reakcję na ukąszenia innych owadów, jak meszki *Simulium* sp. czy muchy *Stomoxys calcitrans*.

Jak rozpoznać lipcówkę?

Sezonowość występowania objawów i ich korelacja z aktywnością owadów już może nasuwać podejrzenie lipcówki. Ostateczne potwierdzenie powinno być jednak oparte na badaniach klinicznych, wykonanych przez lekarza weterynarii. Najczęściej pierwsze objawy choroby pojawiają się u koni w wieku od 4 lat i mogą mieć podłoże genetyczne. W pierwszym sezonie wystąpienia objawy mogą być łagodne i mogą zostać przeoczone, jednak w kolejnych sezonach ulegają nasileniu. Predysponowane do nich są: konie ras prymitywnych, kuce islandzkie, szetlandzkie i walijskie, konie huculskie, fryzyjskie i shire'y. Ocenia się, że w Polsce na lipcówkę choruje ok. 5%

populacji koni, jednak liczba ta corocznie wzrasta. Nawet krótki kontakt z alergenem powodować może silną i długotrwałą reakcję alergiczną. Objawy kliniczne dotyczą widocznych zmian skórnych oraz zmiany zachowania konia. Ze względu na preferowanie przez owady konkretnych okolic na ciele konia, zmiany skórne najczęściej dotyczą właśnie tych miejsc. Należą do nich: głowa, szyja, grzbiet, zad, ogon, rejon podbrzusza (w tym wymienia i puzdra), rzadziej łopatk.

Najczęściej pierwsze zauważone objawy obejmują zmiany skórne w rejonie grzywy i ogona, a także pod brzuchem (tzw. rejon linii białej). Te ostatnie są rzadziej notowane przez właścicieli koni, ale mogą być zauważone podczas czyszczenia zwierzęcia. Ze względu na silny świąd odczuwany przez nadwrażliwego konia, właściciel głównie zauważa zmiany w jego zachowaniu, jak: zwiększona chęć drapania podczas czyszczenia i nadstawianie się do niego, ocieranie się o różne przedmioty (wycieranie grzywy, ogona, spodniej strony brzucha o konstrukcję boks, ogrodzenia czy drzewa), podgryzanie i drapanie własnego ciała, niepokój, nerwowość, nadmierna ruchliwość na pastwisku, wzmożone ruchy ogonem. W wyniku intensywnego ocierania i samouszkodzeń skóry mogą pojawiać się: zmierzwienie włosów, wyłysienia, otarcia, a nawet rany i strupy. W przebiegu lipcówki obserwować można również różne wykwity skórne, jak pęche-

ryzki, pokrzywkę, grudki, a także zaróżowienia i zaczerwienienia skóry. Zmiany chorobowe występować mogą także na innych częściach ciała konia – nie tylko na ogonie, grzywie i podbrzuszu, ale również na głowie (w tym uszach), szyi i bokach tułowia. Przy długo trwającym, nieleczonym procesie dochodzi do przewlekłych zmian skórnych, jak pogrubienie i pomarszczenie skóry, która może tworzyć fałdy pozbawione owłosienia. W rzadkich przypadkach, u osobników szczególnie wrażliwych, w wyniku uczulenia na owady może dojść do wstrząsu anafilaktycznego, który jest realnym zagrożeniem życia.

Jak lekarz weterynarii diagnozuje lipcówkę?

Diagnoza lipcówki opiera się głównie na sezonowości występowania objawów klinicznych, rozpoznaniu charakterystycznych miejsc objętych procesem zapalnym i zmian skórnych. Oczywiście, sam świąd może być spowodowany wieloma innymi, niż uczulenie na owady, czynnikami, a lista diagnostyki różnicowej jest długa, dlatego wymagana jest wizyta lekarza weterynarii, połączona z dokładnie przeprowadzonym wywiadem i badaniem pacjenta. W wielu przypadkach diagnoza stawiana jest na podstawie wykluczenia innych chorób (jak grzybica czy pasożyty, choroby o podłożu alergicznym, gdzie istnieje inny alergen niż ślina owadów, a także choroby autoimmunologiczne). W związku

z powyższym, lekarz weterynarii, w ramach diagnostyki, może pobrać krew na badania biochemiczne, włosy lub zeskrabinę do badania mikrobiologicznego, molekularnego albo mikroskopowego, a nawet wykonać biopsję skóry do badania histologicznego. Rekomendowane może być również wykonanie śródskórnych testów alergicznych, w celu potwierdzenia alergii i wykrycia alergenu.

Jak leczyć lipcówkę?

Aktualnie, lipcówka jest chorobą nieuleczalną, zatem nie ma leków, które sprawiłyby, że koń nie będzie miał nadwrażliwości na ślinę po ugryzieniu owadów. Leczenie ma na celu złagodzenie sezonowo występujących świądu i zmian skórnych. Stosowane jest tylko w momencie wystąpienia objawów, nie profilaktycznie. Rodzaj terapii (ogólna/miejscowa), jej długość trwania i dawki leków muszą być zawsze indywidualnie dobrane do pacjenta przez lekarza weterynarii. Nie należy ich

▼ Nasilona pokrzywka w okolicy zadu po kontakcie z owadami

▼ Przerzedzenia włosów w rejonie grzywy u konia

stosować na własną rękę. Do leków najsilniej łagodzących reakcję alergiczną i świąd, a także działających przeciwzapalnie i hamujących samouszkodzenia, należą sterydy. Leki te nie powinny być stosowane samodzielnie przez właściciela, ponieważ mogą powodować liczne skutki uboczne, takie jak: obniżenie odporności, ryzyko zapadania na infekcje, opóźnienie gojenia ran, wrzody przewodu pokarmowego, czy ochwat. W przypadku niemożności podania sterydów, ze względu na przeciwskazania u pacjenta, czasami stosowane są leki antyhistaminowe lub nie-steroidowe leki przeciwzapalne. W przypadkach, gdzie występuje nadkażenie bakteryjne zmian skórnych, konieczne może być

▲ Zmiany skórne związane z lipcówką, z widocznymi samouszkodzeniami na skórze głowy

zastosowanie antybiotykoterapii, dobranej na podstawie posiewu ze zmian skórnych i antybiogramu.

W terapii miejscowej, poza stosowaniem leków, znaczenie ma pielęgnacja zmienionej skóry, stosowanie preparatów łagodzących i antyseptycznych. Działają one regeneracyjnie na zmienioną skórę, ale również zapobiegają wtórnym infekcjom bakteryjnym. Odczulanie celowane, wykonywane na podstawie testów alergicznych, na ten moment nie ma potwierdzonej skuteczności. Obecnie trwają liczne badania naukowe nad skutecznymi metodami leczenia lipcówki i zapobiegania jej. Jednym z najważniejszych punktów jest tu ograniczenie kontaktu z alergenem, czyli owadami.

▲ Zmiany skórne w rejonie wymienia w przebiegu lipcówki u klaczy

Jak zapobiegać nawrotom?

Najważniejszym celem zapobiegania lipcówce jest unikanie lub ograniczenie kontaktu z alergenem, zatem zapobieganie ugryzieniom przez owady. Istnieje wiele sposobów na ograniczenie ilości owadów w otoczeniu konia i ich kontaktu ze zwierzęciem. Istotnym punktem jest wprowadzenie środków zapobiegawczych już na dwa tygodnie przed rozpoczęciem się sezonu aktywności owadów. Jednym ze skutecznych sposobów walki z lipcówką jest stosowanie derek siatkowych z drobnymi oczkami, okrywających głowę, szyję i całą kłódę. Derki te mogą mieć wzór zebry, co stanowi dodatkową ochronę przed owadami, poprzez ich zmylenie. Poza derkami, ogromne znaczenie mają preparaty odstraszaające owady, stosowane na zwierzę lub do pomieszczeń. Do bezpiecznych, stosowanych bezpośrednio na skórę konia, należą preparaty zawierające permetyrynę i jej pochodne (cypermetryna, tetrametryna). Najczęściej stosowane są one co 7-11 tygodni. Środkami tymi można również opryskiwać derkę siatkową. Innymi preparatami do stosowania bezpośrednio na skórę są różnego rodzaju olejki eteryczne (cytrynowy, lawendowy, eukaliptusowy), jednak ich działanie nie jest naukowo potwierdzone, a z doświadczenia wiadomo, że znacznie słabsze. Permetrynę i jej pochodne, transflutrynę, geraniol czy DEET stosować można również do pomieszczeń, jednak częstotliwość ich używania jest znacznie wyższa – co 2 tygodnie.

Poza derkami oraz preparatami odstraszaającymi owady, lipcówce zapobiegać można poprzez zmiany warunków środowiskowych. Zastosowanie mają specjalne kurtyny przy wejściu do stajni oraz moskitiery,

które zapobiegają wlatywaniu owadów do pomieszczeń. Systemy wentylacji stajni, poprawiające przepływ w niej powietrza, mają również istotną wartość w celu zmniejszania ilości owadów w pomieszczeniach. Większe zagęszczenie owadów obserwuje się w obrębie i okolicy terenów zalesionych oraz przy zbiornikach wodnych, zwłaszcza stojących. W związku z powyższym, w przypadku koni wrażliwych, powinno się unikać takich terenów, a zwłaszcza wypasania zwierząt w rejonie wody lub lasów. Warunki niesprzyjające owadom są natomiast na terenach otwartych, wietrznych i o niskiej wilgotności – tam obserwuje się mniejszą ilość owadów. Istotnym punktem zapobiegania lipcówce jest również wypuszczanie koni na padoki i pastwiska w czasie najmniejszej aktywności owadów. Muchówki są najbardziej aktywne w godzinach wieczornych oraz nocnych, zatem konie nie powinny być wypuszczane w tym czasie na wybiegi. ■

Testy alergiczne śródskórne, jako metoda diagnostyki atopii ▶

Zapytaj swojego
lekarza weterynarii
o produkt firmy
przeznaczony
do wspomagającego
leczenia lipcówki

**CHROŃ SWOJE
KONIE PRZED
ZAGROŻENIAMI
PRZENOSZONYMI
PRZEZ OWADY**

© 04/2025 Virbac. All rights reserved.

Roztwór do polewania dla koni i osłów

- do leczenia wspomagającego lipcówki
- odstrasza owady krwio pijne z rodzaju *Culicoides*
- gotowy do użycia produkt w butelce z dozownikiem
- może być stosowany w okresie ciąży i laktacji

**Jedyny na rynku
roztwór permetryny
zarejestrowany
dla koni***

* 3201/22 Pozwolenie wydane przez Prezesa URPLWMIPIB

VIRBAC Sp. z o.o.
ul. Puławska 314, 02-819 Warszawa
tel. 22 855 40 46
pl.virbac.com

Shaping the future
of animal health

Virbac